

ПРАВА ЖІНОК В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню стану прав жінок в Україні та правовому забезпеченню статеворівності шляхом реалізації норм міжнародного права, внутрішньодержавного законодавства і співпраці державних органів та інститутів громадянського суспільства.

В Україні нині існує складна й суперечлива ситуація щодо захисту прав жінок. Передусім слід зазначити, що в Україні досить добре розроблено систему нормативно-правових актів, які регулюють права жінок відповідно до норм міжнародного права. Україна, як член ООН з 1945 р., приєдналась до таких важливих міжнародних документів з прав людини та прав жінок, як Загальна декларація прав людини (1948), Міжнародні пакти з прав людини (1966), Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок (1979), які заборонили дискримінацію за ознакою статі, а також до Конвенції ООН з прав жінок (1952), Конвенції про громадянство одружених жінок (1957), Конвенції та рекомендації про згоду на шлюб і вступ до шлюбу, реєстрацію шлюбів (1962).

Відповідно до Конституції України, міжнародне право має пріоритет перед внутрішньодержавним правом і може використовуватися в судах України. Однак до цього часу таких прецедентів ще не було.

Внутрішньодержавне право України також відповідає вимогам наведених міжнародних актів. Конституція України, Кодекс законів про працю, Кодекс про шлюб і сім'ю та інші законодавчі акти не містять прямо дискримінаційних норм. Окрім того, в незалежній Україні було прийнято такі закони, спрямовані на захист прав жінок та материнства, як "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", "Про зайнятість", Довгострокова програма поліпшення становища жінок, сім'ї, охорони материнства та дитинства, Основи законодавства про охорону здоров'я.

Водночас законодавча база щодо правового статусу жінки ще не повністю відповідає міжнародним стандартам прав людини. Хоча норми перелічених законів відповідають міжнарод-

ному праву та на їх виконання було прийнято відповідні підзаконні акти, проте й досі ще немає національного механізму реалізації та контролю за виконанням законів із забезпечення прав жінок і з охорони материнства.

В Україні жінки становлять 54 % населення (за даними всесоюзного перепису населення 1989 р. [1]), проте стверджені законодавче рівні права та свободи жінок і чоловіків не відповідають реальним обставинам.

Окрім правових проблем, слід відзначити низький рівень правової освіти населення, що, відповідно, є перешкодою в реалізації прав жінок. Хоча Україні традиційно була притаманна досить висока оцінка громадської ролі жінки, проте вона все ж не відповідає сучасним стандартам прав людини. В результаті склалася така ситуація, що жінка має багато суспільних та сімейних обов'язків, однак про її права забувають.

Участь жінок у представницьких та виконавчих органах влади залишається вкрай мінімальною. При цьому, чим вищий державний орган, тим менше жінок на керівних посадах. Тому серед чиновників усіх рівнів та навіть серед працівників правоохоронних органів часто зустрічається нерозуміння проблем жінок та ігнорування фактів дискримінації за статевою ознакою.

У зв'язку з цим важливу роль у поліпшенні становища жінок в Україні мають відігравати недержавні та правозахисні жіночі організації.

Тепер в Україні жінки є найвразливішою категорією населення, яку затопила зростаюча хвиля експлуатації, злочинності та дискримінації.

Серед найбільших проблем слід визначити такі:

- дискримінація на ринку праці

Серед безробітних жінки становлять 70–80 %, з них кожна четверта має дітей до 16 років

[2], хоча Закон "Про зайнятість населення" та Кодекс законів про працю виділяє жінок, і особливо жінок з дітьми та одиноких матерів, у захищену категорію, дає їм пільги при працевлаштуванні та обмежує їх звільнення.

- Рівень середньої заробітної плати жінок на третину нижчий, ніж у чоловіків, хоча жінок з вищою освітою більше, ніж чоловіків [3].

- Професійна дискримінація за статевою ознакою, хоча Конституція України та Кодекс законів про працю забороняють таку дискримінацію.

- *насилля проти жінок*

- Високий рівень злочинів проти особи, жертвами яких є жінки [4].

- Торгівля жінками — цей злочин як окрема норма було включено до Кримінального кодексу тільки в 1998 р.

- Насилля в сім'ї. Цю проблему найважче досліджувати, оскільки офіційна статистика правоохоронних органів не повідомляє, який саме відсоток злочинів проти особи скоєно в сім'ї. Окрім того, статистика, складена на основі судових справ чи навіть звернень до правоохоронних органів, не може відобразити дійсну динаміку та характеристику сімейного насилля. На мою думку, (судячи з моєї практики в київському Центрі роботи з жінками) причинами цього є:

1. Ставлення громадськості до сімейного насилля, яке вважається "внутрішньою", домашньою справою, не визнається злочином.

2. Пасивність жертв сімейного насилля, страх перед насильником, глум оточення, сором, незнання власних прав, страх відкрити своє горе перед сторонніми, особливо ж чоловіками-міліціонерами та подібні причини.

3. Легковажне ставлення працівників правоохоронних органів до випадків сімейного насилля. Так, у моїй практиці були випадки, коли міліція не виїжджала на виклики з "сімейного хуліганства", жертвам насилля не давали направлення на судово-медичну експертизу і навіть грубо відповідали: "Сама винна, нам і без тебе справ вистачає". Тобто, навіть працівники правоохоронних органів не вважають сімейне насилля злочином.

Попри все, за нормами Кримінального кодексу як злочини проти особи слід кваліфікувати всі види фізичного сімейного насилля, бо закон не виключає з суб'єктів злочинів членів сім'ї.

Оскільки кримінальне, ниніше законодавство не містить визначення насилля, то правозастосовувачі можуть трактувати його відповідно до позиції громадськості, яка, як бачимо, дивиться на сімейне насилля крізь пальці. Ось чому таким важливим є створення "кризових центрів" та притулків для жертв сімейного насилля.

Як бачимо, стан прав жінок в Україні не відповідає стандартам держави, яка будує демократичне соціальне орієнтоване суспільство. Для належного забезпечення прав людини-жінки треба вживати заходів як державним органам, так й інститутам громадянського суспільства.

1. Дані загальносоюзного перепису 1989 р. в Україні.— Держкомстат.— Київ.— 1998.—С. 208.

2. Мельник Т. Тендерний аналіз українського суспільства— Київ 1999 р.— С. 17. Соціально-економічний стан України за жовтень-грудень 1998 р. Держкомстат. Київ.— С. 45.

3. Мельник Т. Тендерний аналіз українського суспільства...— С. 18.

4. Парламентські слухання, присвячені реалізації в Україні Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок // Права людини в Україні 1995 р.— С. 248.

Zharko T.

WOMEN'S RIGHTS IN UKRAINE

Protection of women's rights is one of the most pressing and urgent universal issues of the modern world. Though Ukraine was among the first nations to ratify the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the current law, while not containing discriminatory provisions against women, in many cases is not sufficiently effective. We have yet to develop the state policy regarding the solution of gender problems.